

22.8.2024

Kunta- ja alueosasto

Manner-Suomen kuntien, kuntakonsernien ja kuntayhtymien tilinpäätökset vuonna 2023

Tässä muistiossa tarkastellaan Manner-Suomen kuntien, kuntayhtymien ja kuntakonsernien taloutta. Kuntatalouden tilan arviointi perustuu Valtiokonttorille raportoituihin kuntien, kuntayhtymien ja kuntakonsernien vuoden 2023 tilinpäätöstietoihin, jotka julkaistiin toukokuussa 2024. Kuntataloutta käsitellään kuntien kirjanpidon käsittein. Tilinpäätösten osalta kyseessä ovat kuntien, kuntayhtymien ja kuntakonsernien ulkoiset laskelmat, joissa sisäiset erät on eliminoitu ja liikelaitokset yhdistetty rivi riviltä. Asukaskohtaisissa luvuissa käytetään viimeisintä virallista eli 31.12.2023 väkilukua.

Valtiokonttorille raportoiduissa tiedoissa oli raportoinnin sulkeutumisen jälkeen edelleen puutteita siten, että tilinpäätöstiedot puuttuivat yhdeltä kuntayhtymältä, rahoituslaskelman tiedot yhdeltä kunnalta ja kolmelta kuntayhtymältä, konsernitilinpäätöstiedot kahdelta kunnalta sekä tilinpäätöstä täydentävät muut taloustiedot yhdeksältä kunnalta.

Nostot ja keskeiset havainnot

- **Kuntakonsernien** yhteenlaskettu vuosikate parani 0,33 mrd. eurolla 6,7 mrd. euroon. Tilikauden tulos vahvistui 0,5 mrd. eurolla 2,1 mrd. euroon.
- Vuosikate oli negatiivinen 8 konsernilla edellisvuoden tapaan. Negatiivisten tilikauden tulosten määrä, 53 kuntaa, sen sijaan lähes puolittui edellisvuodesta (99 kuntaa).
- Toiminnan ja investointien rahavirta jäi tuloksen vahvistumisesta ja nettoinvestointien lievästä vähenemisestä huolimatta noin 0,5 mrd. euroa negatiiviseksi.
- Kuntakonsernien yhteenlaskettu lainamäärä väheni huomattavasti vuodesta 2022. Vähennystä oli kaikkiaan lähes 4,8 mrd. euroa lainamäärän ollessa 38,8 mrd. euroa. Väheneminen johtui sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien siirtymisestä hyvinvointialueille.

- **Emokuntien** yhteenlaskettu vuosikate vahvistui 0,79 mrd. eurolla 4,23 mrd. euroon ollen koko 2000-luvun vahvin. Vuosikate riitti kattamaan selvästi sekä poistot että nettoinvestoinnit. Tilikauden tulos vahvistui noin 0,56 mrd. eurolla 1,72 mrd. euroon. Vahvan tuloksen taustalla olivat sote-uudistukseen liittyvät kertaluonteiset tekijät.
- Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä, 15, oli edellisvuosien tapaan alhainen. Tilikauden tulos oli negatiivinen 55 kunnalla, kun vuonna 2022 määrä oli 86.
- Toiminnan ja investointien rahavirta oli noin 290 milj. euroa positiivinen 350 milj. euron heikkenemisestä huolimatta. Lainamäärä kasvoi noin 76 milj. euroa 18,77 mrd. euroon.
- Kuntien **arviointimenettelyn** kriteerit täyttyivät viidellä kunnalla, joista kahden kanssa käynnistetään arviointimenettely.

- **Kuntayhtymien** eri vuosien välinen vertailtavuus on heikkoa, sillä sote-uudistuksen myötä sairaanhoitopiirit ja erityishuoltopiirit ovat siirtyneet hyvinvointialueille ja useat vapaaehtoiset sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymät lakanneet tai vaihtaneet toimialaa. Kuntayhtymien määrä on laskenut 99 kuntayhtymään (2022: 126 kpl).
- Kuntayhtymien yhteenlaskettu tilikauden tulos oli 24 miljoonaa euroa positiivinen ja vuosikate riitti kattamaan poistot ja nettoinvestoinnit.
- Sairaanhoitopiirien siirryttyä hyvinvointialueille, kuntayhtymien nettoinvestoinnit laskivat ja lainakanta pienentyi merkittävästi.
- Negatiivisen vuosikatteen kuntayhtymien määrä kasvoi 28:aan (2022: 15 kpl).
- Taseessa oli kertynyttä alijäämää 17 kuntayhtymällä (2022: 15 kpl). Kertynyt alijäämä pieneni kuitenkin vuodesta 2022 ollen nyt -14,3 miljoonaa euroa (2022: -24 milj. euroa).
- Kuntayhtymiä, joilla on kuntalain alijäämän kattamissäännösten vastaisesti kattamatonta alijäämää, oli kolme. Näiden osalta ei kuitenkaan käynnistetä arviointimenettelyä, sillä yksi näistä on jo lakannut ja kaksi muuta ovat jo tehneet suunnitelman alijäämän kattamiseksi.

Kuntakonsernien tulokset vahvistuivat ja sote-uudistus supisti talouden volyymejä merkittävästi

Sote-uudistuksen myötä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen siirtyi kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Tämä näkyi kuntien sekä kustannusten että tulojen huomattavana vähentymisenä vuoden 2023 tilinpäätöksissä. Lisäksi sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien siirtyminen hyvinvointialueille supisti kuntakonsernien talouden volyymejä merkittävästi erityisesti toimintatuottojen ja –kulujen, investointien, lainakannan ja rahavarojen osalta. Nämä siirtymät vaikeuttavat talouden muutosten vertailua suhteessa aiempiin vuosiin.

Emokuntien talouden vahvistuminen pääosin sote-uudistuksen kertaluonteisten erien johdosta vaikutti myös kuntakonsernien talouteen positiivisesti. Kuntakonsernien yhteenlaskettu tulos vahvistui vajaalla 0,5 mrd. eurolla 2,1 mrd. euroon vuonna 2023. Negatiivisten tilikauden tulosten määrä lähes puoliintui edellisvuodesta määrän ollessa 53, kun vuonna 2022 määrä oli 99 kuntakonsernia. Yhteenlaskettu taseen kertynyt ylijäämä kasvoi lähes 1,9 mrd. eurolla vajaaseen 19,7 mrd. euroon. Kuntakonserneja, joilla on taseessa kertynyttä alijäämää, oli 21 kun edellisvuonna niitä oli 24. Alijäämäiset kuntakonsernit olivat aiempien vuosien tapaan pääosin (16/21) pieniä, alle 10 000 asukkaan, kuntia.

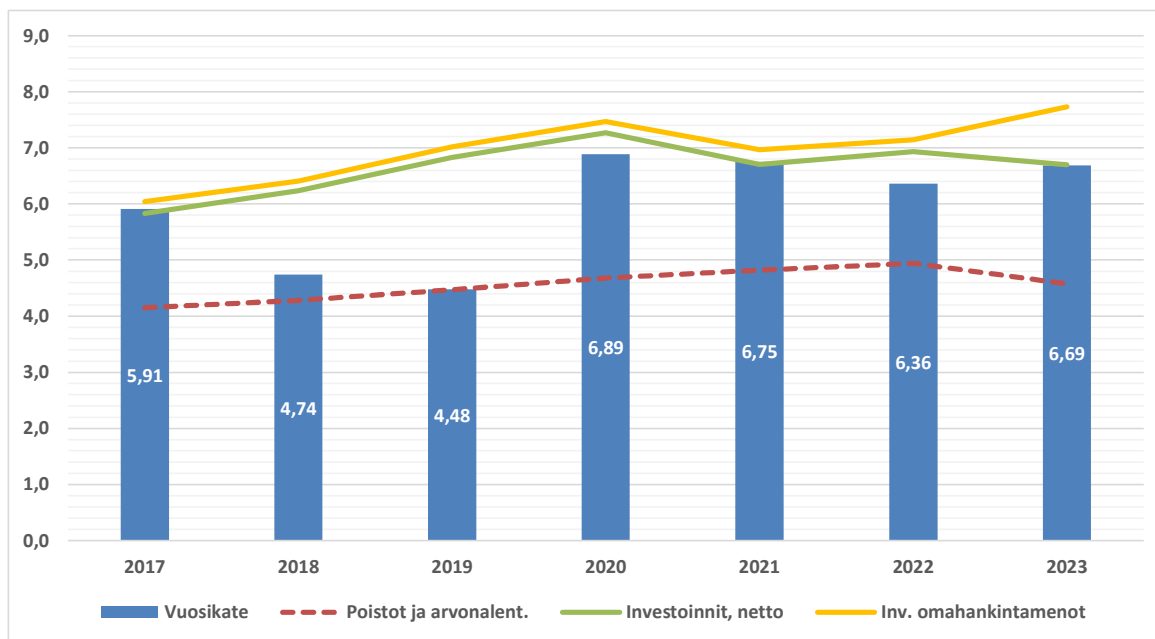
Taulukko 1. Kuntakonsernien talouden kehitys 2020 – 2023, mrd. euroa.

	2020 TP	2021 TP	2022 TP	2023 TP	Muutos mrd. € 2022-2023	Muutos % 2022-2023
Toimintatuotot	26,45	29,58	31,51	16,90	-14,61	-46,4 %
Toimintakulut	55,39	59,51	63,47	29,21	-34,26	-54,0 %
Toimintakate	-28,85	-29,85	-31,92	-12,24	19,68	-61,7 %
Verotulot	23,78	25,36	26,71	14,35	-12,36	-46,3 %
Käyttötal. valtionosuudet	12,22	11,28	11,98	4,90	-7,08	-59,1 %
Verorahoitus yht.	36,00	36,65	38,68	19,25	-19,43	-50,2 %
Rahoituserät, netto	-0,25	-0,05	-0,40	-0,33	0,07	-18,3 %
Vuosikate	6,89	6,75	6,36	6,69	0,33	5,1 %
Poistot ja arvonalentumiset	4,68	4,82	4,94	4,58	-0,36	-7,3 %
Vuosikate - poistot	2,21	1,93	1,42	2,11	0,69	
Tilikauden tulos	2,33	2,04	1,63	2,10	0,47	29,0 %
Nettoinvestoinnit	-7,27	-6,70	-6,93	-6,70	0,23	-3,4 %
Investointimenot	9,18	8,59	9,68	7,89	-1,79	-18,5 %
Rahoitusosuudet inv.menoihin	0,20	0,26	0,22	0,16	-0,06	-25,5 %
Inv.hyödykkeiden luovutustulot	1,71	1,63	2,54	1,03	-1,50	-59,3 %
Vuosikate - nettoinvestoinnit	-0,38	0,05	-0,57	-0,010	0,56	
Toiminnan ja inv. rahavirta	-0,90	-0,62	-1,21	-0,501	0,71	58,5 %
Lainakanta	41,17	42,40	43,54	38,79	-4,75	-10,9 %
Rahavarat	9,26	9,70	10,63	8,18	-2,45	-23,1 %
Taseen kertynyt yli-/alijäämä	14,69	16,43	17,79	19,68	1,89	10,6 %
Veroprosentti, painotettu	19,96	20,02	20,01	7,33	-12,68 %-yksikköä	

Kuntakonsernien yhteenlaskettu vuosikate parani noin 330 milj. eurolla noin 6,7 mrd. euroon. Vuosikate riitti kattamaan selvästi poistot, mutta alitti niukasti nettoinvestoinnit. Vuosikate oli negatiivinen kahdeksalla konsernilla edellisvuoden tapaan. Näistä seitsemän oli alle 5 000 asukkaan kuntia ja yksi hieman yli 10 000

asukkaan Sotkamo. Asukaskohtaisesti tarkasteluna vahvimmat vuosikatteen olivat aiempien vuosien tapaan suurissa, yli 100 000 asukkaan, kunnissa. Tässä on kuitenkin hyvä huomioida se, että erityisesti Helsingin vaikutus on suuri sekä kuntakokoryhmittäisessä että koko maan kunnat kattavassa tarkastelussa. Helsingin ja myös Espoon vuosikatteen ja tulokset ovat olleet viime vuosina hyvin vahvoja, mikä taas vahvistaa yli 100 000 asukkaan kuntakokoryhmän tuloksia.

Kuvio 1. Vuosikatteen riittävyys poistoihin ja investointeihin 2017 – 2023, mrd. euroa

Investointimenot vähenivät merkittävästi sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien poistumisten myötä. Investointimenot laskivat noin 1,8 mrd. eurolla vajaaseen 7,9 mrd. euroon. Investointihyödykkeiden luovutustulot vähenivät myös merkittävästi, mikä johtui pitkälti siitä, että edellisvuonna niiden määrä oli poikkeuksellisen korkea Helsingin kaupungin liikenneliikelaituksen yhtiöittämisestä sekä sote-kiinteistöjen myynneistä johtuen. Luovutustulojen väheneminen taas vaikutti siihen, että nettoinvestointien määrän lasku jäi melko maltilliseksi investointimenojen merkittävästä vähenemisestä huolimatta.

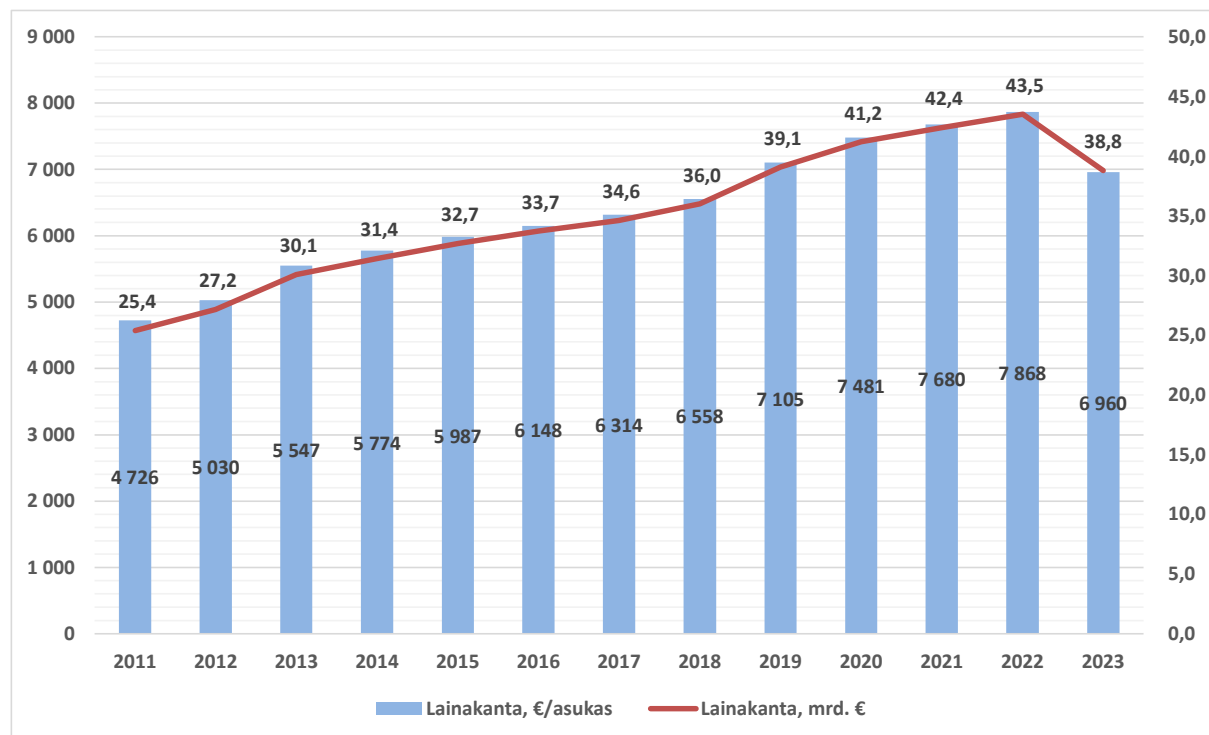
Toiminnan ja investointien rahavirta jäi tuloksen vahvistumisesta ja nettoinvestointien lievästä vähenemisestä huolimatta noin 0,5 mrd. euroa negatiiviseksi. Rahavirta oli negatiivinen 105 konsernilla, kun edellisvuonna määrä oli 176. Rahavirran negatiivisuus merkitsee, että investointeja joudutaan kattamaan joko lainarahoituksella tai rahavaroja vähentämällä.

Kuntakonsernien yhteenlaskettu lainamäärä väheni huomattavasti vuodesta 2022. Vähennystä oli kaikkiaan lähes 4,8 mrd. euroa lainamäärän ollessa 38,8 mrd. euroa. Asukasta kohden lainaa oli keskimäärin 6 960 euroa, kun vuonna 2022 määrä oli 7 868 euroa. Määrän väheneminen johtui sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien siirtymisestä hyvinvointialueille. Kuten edellä on todettu, toiminnan ja investointien rahavirta oli noin 0,5 mrd. negatiivinen, joten tämä erotus on joka tapauksessa jouduttu rahoittamaan joko lainarahalla tai rahavaroja purkamalla.

Kuntakokoryhmittäin tarkasteltuna sekä absoluuttisesti että asukaskohtaisesti suurimmat lainamäärät ovat aiempien vuosien tapaan suurilla, yli 100 000 asukkaan kuntakonserneilla. Tämä taas johtuu siitä, että pienten kuntien konserneihin kuuluu yleensä vain vuokratilayhtiöitä tai vastaavia muita pieniä toimijoita. Sen sijaan

suurempien kuntien konserneihin kuuluu esimerkiksi sähköyhtiöitä, infrastruktuuriin ja ympäristöhuoltoon sekä joukkoliikenteeseen liittyviä suuria toimijoita. Sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvien kuntayhtymien siirtyminen hyvinvointialueille lisäsi lainamäärien erotusta entisestään. Lainamäärän väheneminen olikin suurinta pienissä, alle 2 000 asukkaan kunnissa. Yli 100 000 asukkaan kuntakokoryhmän osuus on noin 53 prosenttia ja alle 2 000 asukkaan ryhmän osuus on 0,6 prosenttia Manner-Suomen kuntakonsernien lainakannasta.

Kuvio 2. Kuntakonsernien lainamäärän kehitys 2011 – 2023, mrd. euroa ja €/asukas

Myös rahavaroissa tapahtui huomattavaa vähenemistä vuonna 2023, mikä johtui sekä sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien siirtymisistä että emokuntien rahavarojen vähenemisestä.

Taulukko 2. Keskeisiä talouden tunnuslukuja kuntakoon mukaan tilinpäätökset 2023 (konsernit)

	As.luku	Negat. vkate	Negat. tulos	Kert. Alijäämä	Vuosikate	Tilikaud.tulos	Nettoinv.	Lainakanta	Kert.ali/ylj.
	2 023	lkm	lkm	lkm	€/asukas				
Manner-Suomi	5 573 310	8	53	21	1 200	377	-1 201	6 960	3 531
Alle 2 000	55 444	4	15	7	530	13	-520	4 398	2 142
2 000 - 5 000	303 471	3	23	5	681	152	-488	3 945	2 115
5 001 - 10 000	492 068	0	8	4	849	281	-755	4 328	2 210
10 001 - 20 000	638 413	1	6	4	837	201	-810	5 808	1 759
20 001 - 40 000	682 768	0	1	1	981	335	-965	5 353	2 315
40 001 - 100 000	1 101 173	0	0	0	1 191	418	-998	6 545	1 914
Yli 100 000	2 299 973	0	0	0	1 529	478	-1 684	8 977	5 661

Kuntien taloustilanne oli poikkeuksellisen vahva kertaluonteisten tekijöiden myötä

Kuntien vuoden 2023 lopulliset tilinpäätöstiedot eivät juuri poikenneet tilinpäätösarvioista, joten taloustilanne oli erityisesti tulo- ja menorakenteen tasapainon osalta poikkeuksellisen vahva. Vahvan tuloksen taustalla oli kertaluonteisena tekijänä sote-uudistukseen liittyvä niin kutsuttu verohäntä, jonka taloutta vahvistava vaikutus oli noin 1,3 mrd. euroa. Sen lisäksi sote-uudistukseen liittyvässä siirtolaskelmassa osoittautui, että kuntien tulojen siirtotarve oli noin 0,5 mrd. euroa suurempi kuin aiemmassa arviolaskelmassa. Arviolaskelma oli taas perusteena vuoden 2023 valtionosuuksille. Syksyn 2023 kuntatalousohjelmassa ennakoitiin vieläkin vahvempia tuloksia, mutta etenkin toimintakate osoittautui lopulta ennustetta heikommaksi. Toisin sanoen menot kasvoivat ennakoitua enemmän.

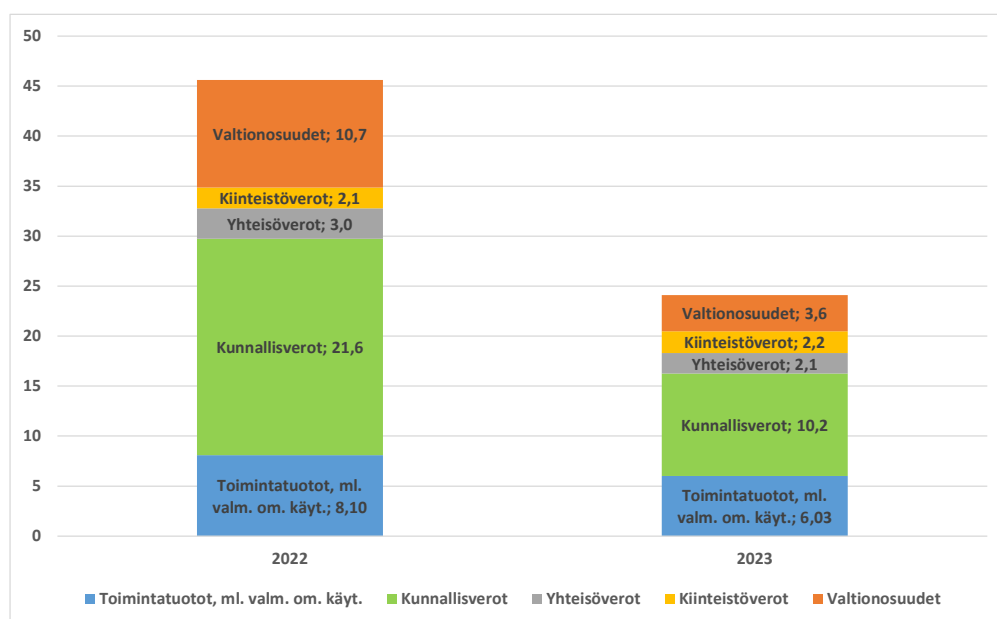
Kuten aiemmin on todettu, talouden tunnuslukujen muutosten vertailua aiempiin vuosiin vaikeuttaa osaltaan sote-uudistus. Sote-uudistuksen johdosta talouden volyymin supistumisten lisäksi myös tulo- ja menorakenteissa tapahtui merkittäviä muutoksia. Tulojen osalta kiinteistöveron osuus käyttötuloista ylitti yhteisöveron osuuden. Menojen osalta henkilöstökulut muodostivat suurimman osan toimintakuluista aiemmin palvelujen ostojen ollessa suurin kuluerä.

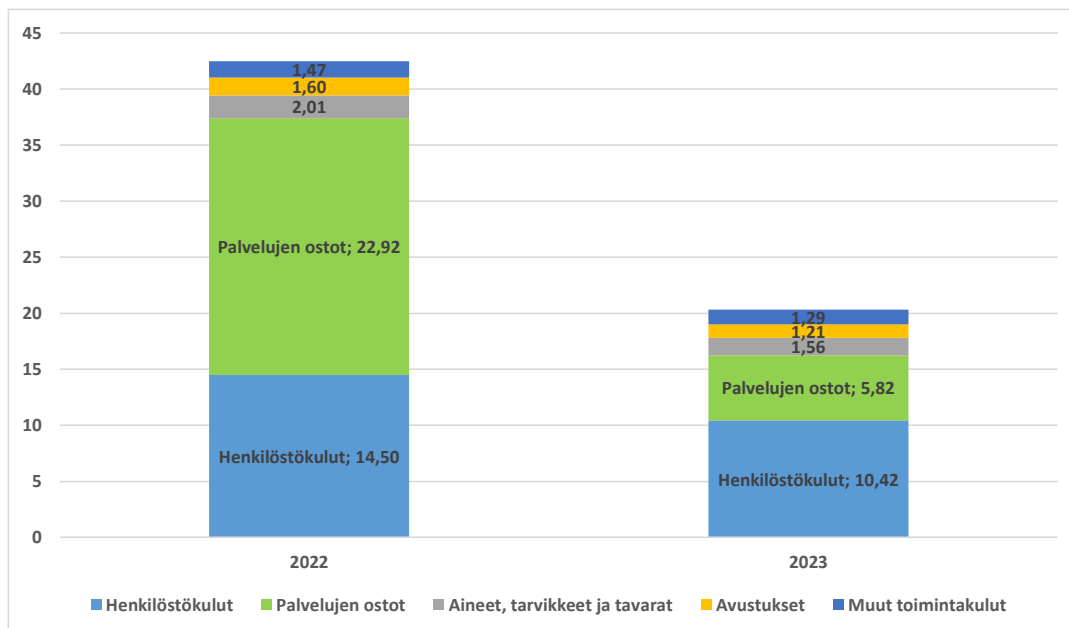
Kuntien yhteenlaskettu vuosikate vahvistui 790 milj. eurolla 4,23 mrd. euroon ollen koko 2000-luvun vahvin. Vuosikate riitti kattamaan selvästi sekä poistot että nettoinvestoinnit. Tilikauden tulos vahvistui noin 560 milj. eurolla 1,72 mrd. euroon. Tämän seurauksena taseen kertynyt ylijäämä kasvoi lähes 1,7 mrd. eurolla vajaaseen 16,6 mrd. euroon. Toiminnan ja investointien rahavirta oli noin 290 milj. euroa positiivinen 350 milj. euron heikkenemisestä huolimatta.

Taulukko 3. Kuntien talouden kehitys 2020 – 2023, mrd. euroa

	TP 2020	TP 2021	TP 2022	TP 2023	Muutos mrd. € 2022-2023	Muutos % 2022-2023
Toimintatuotot, ml. valm. omaan käyt.	7,21	8,35	8,10	6,03	-2,07	-25,5
Toimintakulut	38,43	40,63	42,49	20,30	-22,19	-52,2
Toimintakate	-31,22	-32,28	-34,39	-14,27	20,12	58,5
Verotulot	23,83	25,42	26,77	14,45	-12,31	-46,0
Kunnallisverot	20,12	20,60	21,64	10,22	-11,42	-52,8
Kiinteistöverot	1,74	1,97	2,09	2,18	0,09	4,3
Yhteisöverot	1,96	2,85	3,03	2,05	-0,98	-32,3
Käyttötal. valtionosuudet	11,01	10,08	10,74	3,63	-7,11	-66,2
Verorahoitus yht.	34,83	35,50	37,51	18,08	-19,42	-51,8
Rahoituserät, netto	0,46	0,57	0,33	0,42	0,09	26,6
josta korot, netto	0,06	0,06	0,06	-0,04	-0,10	-172,6
Vuosikate	4,07	3,79	3,45	4,23	0,79	22,8
Poistot ja arvonalentumiset	2,40	2,41	2,45	2,50	0,04	1,8
Vuosikate - poistot	1,68	1,38	1,00	1,74	0,74	
Tilikauden tulos	1,76	1,49	1,16	1,72	0,56	48,2
Nettoinvestoinnit	-3,32	-2,87	-2,09	-3,69	-1,60	76,6
Investointimenot, brutto	-4,31	-3,97	-4,23	-4,41	-0,18	4,3
Vuosikate - nettoinvestoinnit	0,75	0,92	1,36	0,55	-0,81	
Toiminnan ja inv. rahavirta	0,38	0,27	0,64	0,29	-0,35	-54,0
Lainakanta	19,03	19,12	18,69	18,77	0,076	0,4
Rahavarat	6,45	6,50	6,97	6,07	-0,89	-12,8
Taseen kertynyt ali-/yli jäämä	12,58	13,86	14,92	16,57	1,65	11,1
Veroprosentti, painotettu	19,96	20,02	20,01	7,33		-12,68 %-yks.

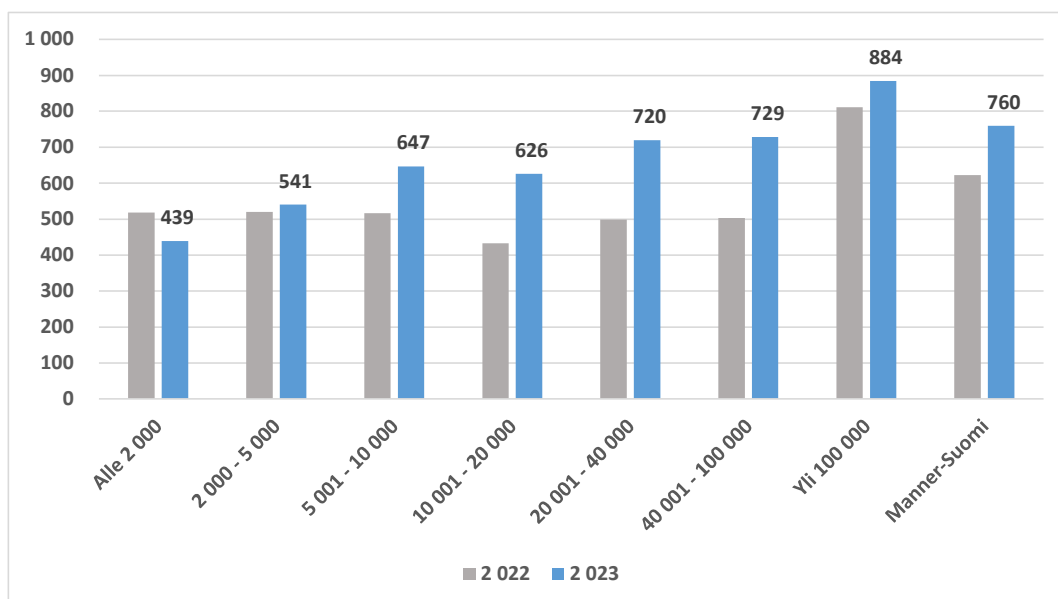
Kuvio 3. Kuntien tulo- ja menorakenne 2022 ja 2023, mrd. euroa

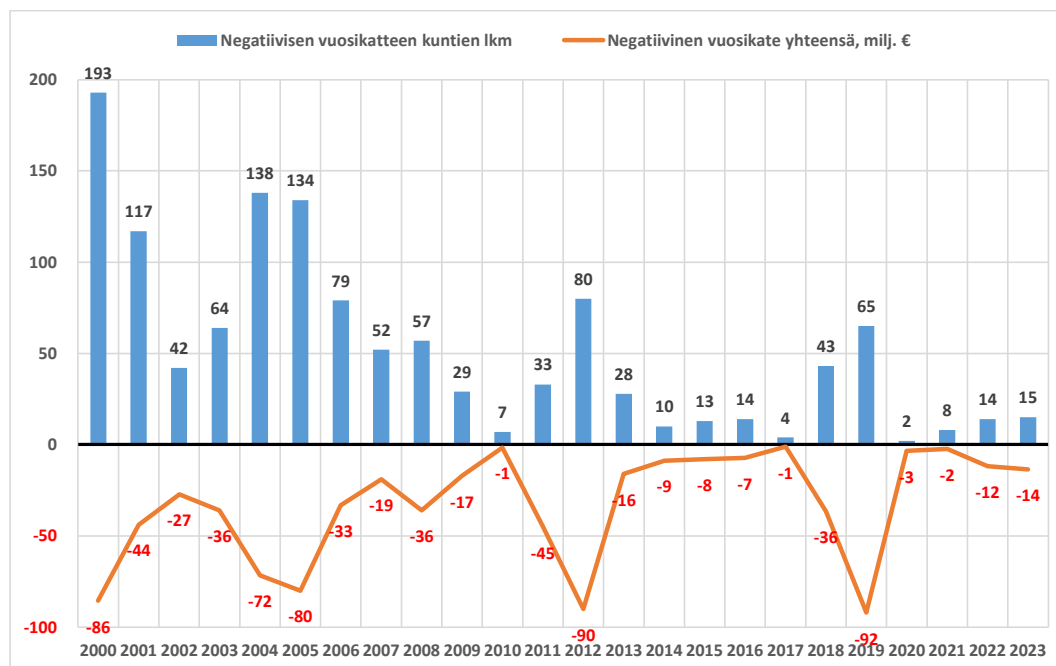

Kuntakohtaisestikin tarkasteluna talouden tilanne oli varsin hyvä. Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä oli edellisvuosien tapaan alhainen. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli vuonna 2023 15 ja vuonna 2022 14. Tilikauden tulos oli negatiivinen 55 kunnalla, kun vuonna 2022 määrä oli 86. Heikoimmat vuosikatteet ja tulokset olivat pienillä, alle 2 000 asukkaan, kunnilla. Tässä kuntaryhmässä tapahtui myös vuosikatteen ja tuloksen heikkenemistä vuoteen 2022 verrattuna. Edellisvuosien tapaan vahvimmat vuosikatteet ja tulokset yhteenlaskettuna oli yli 100 000 asukkaan kuntakoryhmässä. Kuntia, joilla on taseessa kertynyttä alijäämää, oli 16, kun edellisvuonna määrä oli 18.

Kuvio 4. Vuosikate kuntakoon mukaan 2022 – 2023, €/asukas

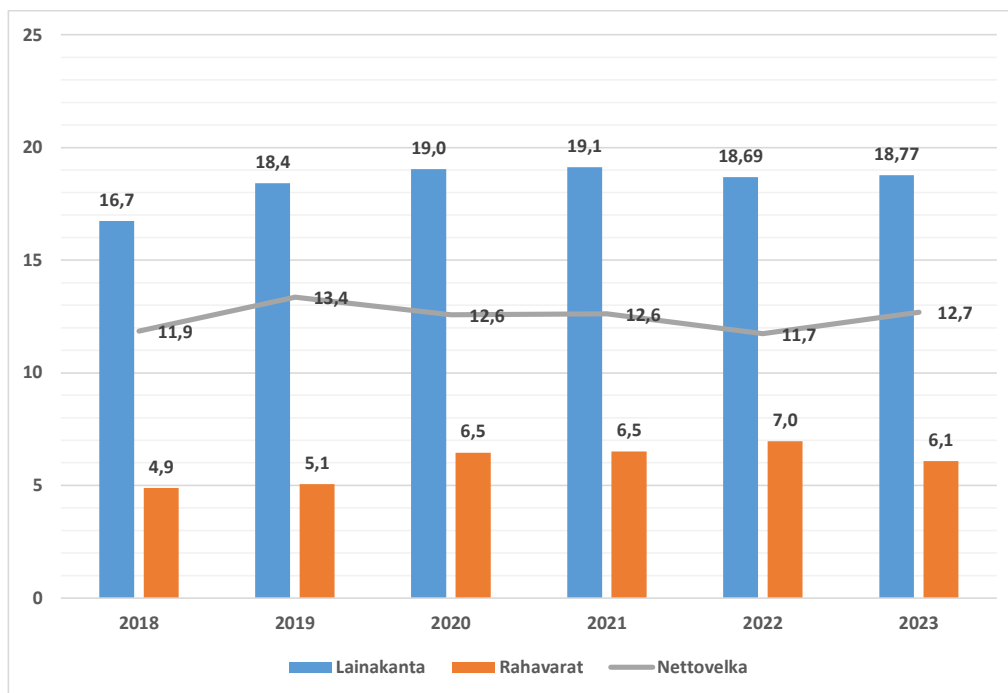
Kuvio 5. Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä ja euroa 2000 – 2023

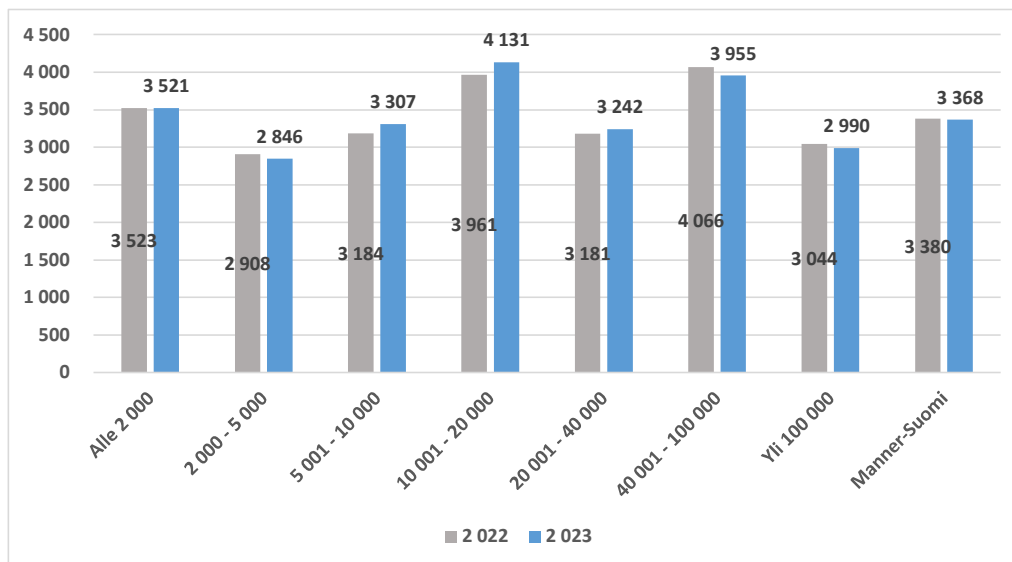
Kuntien lopullinen lainamäärä poikkesi jonkin verran tilinpäätösarvotiedoista. Tilinpäätösarvotietojen mukaan kuntien yhteenlaskettu lainamäärä laski noin 240 milj. eurolla, kun lopullisten tilinpäätöstietojen mukaan lainamäärä kasvoi noin 76 milj. euroa 18,77 mrd. euroon. Asukaskohtaisesti lainamäärä oli keskimäärin 3 368 euroa. Lainamäärä väheni asukaskohtaisesti eniten 40 000 – 100 000 asukkaan ja kasvoi eniten 10 000 – 20 000 asukkaan kuntakokoryhmässä. Asukaskohtaisesti pienin lainamäärä oli 2 000 – 5 000 asukkaan ja suurin 10 000 – 20 000 asukkaan kuntakokoryhmässä. Lainamäärän vaihtelu oli eri kuntakokoryhmittäin kuitenkin melko vähäistä, mutta kuntakohtaisesti vaihtelu on suurta. Suurin lainamäärä oli Lestijärvellä, 15 553 euro per asukas, kun taas seitsemällä kunnalla ei ollut lainkaan velkaa vuoden 2023 tilinpäätöksessä.

Kuntien lainamäärän tulkinnassa tulee kuitenkin huomioida se, että osa investointihankkeista ja tätä kautta lainannostoista toteutetaan tytäryhtiöiden toimesta, jolloin lainat näkyvät vain konsernitilinpäätöksessä, mutta ei emokunnan tilinpäätöksessä. Tämän lisäksi kunnat ja niiden tytäryhtiöt voivat toteuttaa investointihankkeita pitkäaikaisilla vuokrasopimuksilla omaan taseeseen tehtävän investoinnin ja lainan sijasta, jolloin ne näkyvät toimintakuluissa.

Kuvio 6. Kuntien lainamäärän, rahavarojen ja nettovelan kehitys 2018 – 2023, mrd. euroa

Kuvio 7. Lainamäärä kuntakoon mukaan 2022 – 2023, €/asukas

Kuntien arviointimenettelyn kriteerien toteutuminen ja arviointimenettelyn käynnistäminen

Lopullisten tilinpäätöstietojen valmistumisen myötä varmistui myös niiden kuntien määrä, jotka täyttävät kuntalaissa (410/2015) määritellyt arviointimenettelyn kriteerit (118 §). Arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää kuntalain 110 §:n 3 momentissa säädetyssä määräajassa. Edellä mainittu kriteeri täyttyi vuoden 2023 tilinpäätöksissä Lemmin kunnalla, Mikkelin kaupungilla ja Pertunmaan kunnalla.

Arviointimenettely voidaan käynnistää myös, jos asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kunnan viimeisessä konsernitilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneenä vuonna vähintään 500 euroa, tai rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet kuntalaissa määritellyt raja-arvot. Edellä mainitun konsernin kertyneen alijäämän määrän kriteeri täyttyi Kyyjärven, Lestijärven ja Pertunmaan kunnilla.

Valtiovarainministeriö on päättänyt, että arviointimenettelyä ei käynnistetä Lemmin ja Pertunmaan kuntien eikä Mikkelin kaupungin osalta. Lemmin ja Pertunmaan osalta menettelyä ei käynnistetä, koska ne olivat menettelyssä vuoden 2022 tilinpäätösten perusteella. Ne siis toteuttavat talouden tasapainottamistoimenpiteitä suunnitellun mukaisesti ja lisäksi valtioneuvosto on päättänyt Pertunmaan osalta kuntajaon muutoksesta vuoden 2025 alusta lähtien. Mikkelin kaupunki on myynyt vuoden 2024 aikana omistamiaan sähköyhtiön osakkeita siten, että kertyneet alijäämät saadaan kokonaisuudessaan katettua ja näin arviointimenettelyn kriteerit eivät tule enää täytymään vuoden 2024 tilinpäätöksessä. Mikkelin kaupunki on toimittanut valtiovarainministeriölle huhtikuussa 2024 selvityksen mainitun omaisuuden myynnin tulosvaikutuksesta.

Lestijärven ja Kyyjärven osalta valtiovarainministeriö on päättänyt käynnistää arviointimenettelyn syksyllä 2024. Lestijärvellä konsernitilinpäätöksen mukainen kertynyt alijäämä oli 1 192 euroa per asukas vuonna 2022 ja 2 823 euroa per asukas vuonna 2023. Näin ollen kriteeri täyttyi selvästi. Lestijärven kunta ei ole ollut aiemmin arviointimenettelyssä.

Kyyjärven kunta on ollut arviointimenettelyssä vuoden 2018 tilinpäätöksen perusteella, jolloin arviointiryhmä päätyi (22.1.2020) esittämään kuntaliitosselvityksen käynnistämistä. Kuntaliitosta ei kuitenkaan toteutettu sillä perusteella, että suuri alijäämän määrä johtui osin arviointimenettelyn aikana tehdyistä taseen arvonalentumiskirjauksista, ja alijäämä oli vähentynyt merkittävästi vuosien 2020–2022 aikana. Kyyjärvellä oli vuoden 2020 konsernitilinpäätöksessä kertynyttä alijäämää 4 937 euroa per asukas eli määrä on vähentynyt sen jälkeen erityisesti vuonna 2022. Vuoden 2023 konsernin tilikauden ylijäämä oli kuitenkin 227 euroa per asukas (267 000 euroa), joten alijäämän kattamisen tahti on hidastunut suhteessa edellisiin vuosiin. Kyyjärvi sai myös harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta 266 000 euroa vuonna 2023, joten ilman sitä konsernin tilikausi olisi ollut nollassa. Mikäli jatkossa tilikausien ylijäämät olisivat samaa tasoa kuin vuonna 2023, tarkoittaisi se, että kertyneet alijäämät tulisivat katetuksi vasta noin 10 vuoden kuluttua. Alle 1 000 euron per asukas tasoon päästäisiin samoin olettaen samoin 4 vuoden kuluttua. Lisäksi emokunnalla on ollut taseessa vuodesta 2019 lähtien kattamatonta alijäämää ja kuntalain mukaan ao. alijäämä tulee olla katettuna vuoden 2024 loppuun mennessä. Vuoden 2023 tilinpäätöksessä emokunnan taseen kertynyttä alijäämää oli 2,84 milj. euroa eli 2 422 euroa per asukas. Näin ollen ministeriö katsoo, että Kyyjärven kunnan palveluiden turvaamisen edellytykset ovat vaarantuneet siinä määrin, että arviointimenettely tulee käynnistää jälleen.

Sote-uudistus muutti kuntayhtymäkenttää

Vuonna 2023 toiminnassa oli 99 kuntayhtymää, kun vuonna 2022 näitä oli 126. Kuntayhtymistä 31 on koulutuskuntayhtymiä ja 18 maakuntien liittoja. Loput on luokiteltu ryhmään muut, jossa suurimpina ovat Helsingin seudun liikenne –kuntayhtymä ja Helsingin seudun ympäristöpalvelut –kuntayhtymä. Tilinpäätöstiedot olivat saatavilla 98 ja rahoituslaskelmatiedot 96 kuntayhtymästä. Kuntayhtymät, joista tiedot jäivät puuttumaan, ovat kaikki sellaisia, joiden toiminta on lakannut kesken vuotta 2023. Puuttuvia tietoja ei ole imputoitu.

Suurimpana syynä kuntayhtymien määrän vähentymiseen on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistus, jossa sairaanhoitopiirit ja erityishuoltopiirit siirtyivät hyvinvointialueille lain nojalla vuoden 2023 alusta alkaen. Lisäksi vapaaehtoiset sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymät on voitu purkaa vuoden 2022 lopussa, vuoden 2023 aikana tai ne ovat voineet jatkaa toimintaansa toisella toimialalla, kuten kiinteistökuntayhtymänä. Tätä kirjoitettaessa oli tieto vajaan 20 kuntayhtymän purkautumisesta vuoden 2023 aikana, joten kuntayhtymien toiminnan painottuminen ja lukumäärä tulevat muuttumaan vielä tulevana vuonnakin. Toisaalta myös uusia kuntayhtymiä perustetaan.

Vuosikate heikkeni, mutta riitti kattamaan poistot ja nettoinvestoinnit

Kuntayhtymien vuosikate heikkeni noin 495 miljoonalla eurolla edellisvuodesta. Vuosikate oli noin 314 miljoonaa euroa positiivinen, kun edellisvuonna se oli noin 809 miljoonaa euroa. Vuosikatteen heikkenemisestä huolimatta vuosikate riitti kattamaan poistot. Myös toiminnan ja investointien rahavirta kääntyi noin 73 miljoonaa euroa positiiviseksi. Tilikauden tulos oli lievästi positiivinen ollen noin 24 miljoonaa euroa, kun edellisvuonna tulos oli positiivinen peräti 109 miljoonaa euroa. Negatiivisen vuosikatteen kuntayhtymiä oli nyt 28, kun vuonna 2022 niitä oli 15. Negatiivisen vuosikatteen yhteenlaskettu euromäärä oli vuoden 2022 tasolla, -13,9 miljoonaa euroa. Tilikauden tulos oli negatiivinen 47 kuntayhtymällä, kun edellisvuonna vastaava määrä oli 51.

Koko maan tasolla toimintatuotot ja –kulut eivät ole kuntayhtymien määrän huomattavasta vähentymisestä johtuen vertailukelpoisia vuosien 2022 ja 2023 välillä. Lisäksi osa kuntayhtymistä on lopettanut toimintansa kesken vuotta.

Taulukko 4. Kuntayhtymien talouden kehitys vuosina 2020–2023, mrd. euroa

	2020 TP	2021 TP	2022 TP	2023 TP	Muutos 2022-2023 mrd. euroa	Muutos 2022-2023 prosenttia
Toimintatuotot, sis. valm. om. käyt.	16,99	18,20	19,26	2,74	-16,52	-85,8 %
Toimintakulut	16,28	17,33	18,38	2,37	-16,01	-87,1 %
Toimintakate	0,71	0,87	0,88	0,37	-0,51	-57,6 %
Vuosikate	0,62	0,82	0,81	0,31	-0,49	-61,2 %
Poistot ja arvonalentumiset	0,68	0,68	0,72	0,29	-0,42	-59,3 %
Vuosikate - poistot	-0,06	0,14	0,09	0,02	-0,07	
Tilikauden tulos	-0,06	0,16	0,11	0,02	-0,08	-77,5 %
Nettoinvestoinnit	-1,38	-1,24	-1,55	-0,23	1,32	-85,0 %
Investointimenot, brutto	-1,45	-1,38	-1,69	-0,32	1,37	-81,2 %
Vuosikate - nettoinvestoinnit	-0,76	-0,42	-0,75	0,08	0,83	110,7 %
Toiminnan ja inv. rahavirta	-0,79	-0,40	-0,73	0,07	0,81	109,9 %
Lainakanta	5,51	6,16	7,17	2,23	-4,95	-69,0 %
Rahavarat	1,45	1,61	1,75	0,67	-1,08	-61,7 %
Taseen kertynyt ali-/yliäämä	0,75	0,93	1,01	1,02	0,01	0,8 %

Nettoinvestoinnit laskivat voimakkaasti, 1,32 miljardia euroa ja heikentymisestään huolimatta vuosikate ylitti nettoinvestoinnit. Yhteenlaskettu lainakanta pieneni 4,95 miljardilla eurolla ollen 2,23 miljardia euroa.

Taseen kertynyt ylijäämä pysyi edellisvuoden tasolla eli noin miljardissa eurossa. Kuntayhtymiä, joilla on taseessa kertynyttä alijäämää, oli 17, kun vuonna 2022 niitä oli 15. Kertyneen alijäämän määrä oli -14,3 miljoonaa euroa, kun vuonna 2022 se oli -24 miljoonaa euroa.

Kuntayhtymätyypeittäin tarkasteluna maakuntien liittojen toimintakate kääntyi positiiviseksi kaikkien muiden kuntayhtymätyyppien toimintakatteiden lievästi heiketessä.

Toimintatuotot ja –kulut ovat pienentyneet kaikilla muilla kuntayhtymätyypeillä paitsi koulutuskuntayhtymillä, joiden tuotto- ja kulukehitys on ollut muutenkin vakainta. Maakuntien liitoista kahdella on ollut järjestettävänään pelastustoimen tehtävät, jotka ovat nyt siirtyneet hyvinvointialueille. Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymien tietojen vertailukelpoisuus viime vuoteen on heikkoa, sillä niiden osalta toimintatuotot ja –kulut sisältävät toiminnan loppuselvitysvuoden tapahtumia.

Ryhmässä muut kuntayhtymät suurimpia kuntayhtymiä ovat Helsingin seudun liikenne –kuntayhtymä, jonka toimintakate heikkeni ollen kuitenkin positiivinen sekä Helsingin seudun ympäristöpalvelut –kuntayhtymä, jonka toimintakate vahvistui edelleen.

Taulukko 5. Toimintakate kuntayhtymätyypeittäin 2021–2023, 1 000 euroa

Toimintakate, 1000 €	TP2021	TP2022	TP2023	Muutos	Muutos, %
Kuntayhtymät yht.	869 006	877 980	372 610	-505 370	-57,6 %
Sairaanhoitopiirit yhteensä	464 562	477 413	0	-477 413	-100,0 %
Erityishuoltopiirit yhteensä	18 851	7 041	0	-7 041	-100,0 %
Maakuntien liitot yhteensä	696	-2 560	725	3 285	128,3 %
Koulutuskuntayhtymät yhteensä	94 845	94 507	92 604	-1 903	-2,0 %
Muut	290 052	301 579	279 282	-22 298	-7,4 %

Kuntayhtymien yhteenlaskettu tilikauden tulos ja vuosikate olivat positiivisia. Maakuntien liittojen ja koulutuskuntayhtymien tulos kääntyi positiiviseksi. Ryhmän muut kuntayhtymät tulos oli viime vuoden tapaan positiivinen, vaikka Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän tilikauden tulos painui miinukselle ja Helsingin seudun liikennepalvelut -kuntayhtymän tulos heikkeni viime vuodesta.

Taulukko 6. Tilikauden tulos kuntayhtymätyypeittäin 2021–2023, 1000 euroa

Tilikauden tulos, 1000 €	TP2021	TP2022	TP2023	Muutos	Muutos, %
Kuntayhtymät yht.	156 842	108 670	24 417	-84 253	-77,5 %
Sairaanhoitopiirit yhteensä	67 743	50 409	0	-50 409	-100,0 %
Erityishuoltopiirit yhteensä	10 963	1 098	0	-1 098	-100,0 %
Maakuntien liitot yhteensä	-537	-3 920	857	4 776	121,9 %
Koulutuskuntayhtymät yhteensä	1 300	-15 481	2 643	18 124	117,1 %
Muut	77 373	76 564	20 917	-55 646	-72,7 %

Taulukko 7. Vuosikate kuntayhtymätyypeittäin 2021–2023, 1 000 euroa

Vuosikate, 1000 €	TP2021	TP2022	TP2023	Muutos	Muutos, %
Kuntayhtymät yht.	821 785	808 866	313 949	-494 917	-61,2 %
Sairaanhoitopiirit yhteensä	479 464	472 317	0	-472 317	-100,0 %
Erityishuoltopiirit yhteensä	18 253	8 629	0	-8 629	-100,0 %
Maakuntien liitot yhteensä	603	-2 894	1 035	3 929	135,8 %
Koulutuskuntayhtymät yhteensä	96 239	89 862	97 417	7 555	8,4 %
Muut	227 226	240 952	215 498	-25 455	-10,6 %

Kertyneet ylijäämät pysyivät kaikissa kuntayhtymätyypeissä lähes edellisen vuoden tasolla.

Taulukko 8. Taseen kertynyt yli-/alijäämä kuntayhtymätyypeittäin 2021–2023, 1 000 euroa

Taseen kertynyt ali-/ylijäämä, 1000 €	TP2021	TP2022	2023 TPA	Muutos	Muutos, %
Kuntayhtymät yht.	934 308	1 012 668	1 021 185	8 517	0,8 %
Sairaanhoitopiirit yhteensä	-32 665	-16 644	0	16 644	-100,0 %
Erytishuoltopiirit yhteensä	30 770	23 067	0	-23 067	-100,0 %
Maakuntien liitot yhteensä	22 870	20 965	20 427	-538	-2,6 %
Koulutuskuntayhtymät yhteensä	516 929	516 401	533 290	16 889	3,3 %
Muut	396 404	468 878	467 468	-1 411	-0,3 %

Sairaanhoitopiirien nettoinvestointien jäätyä pois, kuntayhtymien yhteenlasketut nettoinvestoinnit laskivat. Myös lainakanta pieneni 4,95 miljardilla eurolla ollen 2,23 miljardia euroa.

Taulukko 9. Nettoinvestoinnit kuntayhtymätyypeittäin 2021–2023, 1 000 euroa

Nettoinvestoinnit, 1000 €	TP2021	TP2022	TP2023	Muutos	Muutos, %
Kuntayhtymät yht.	-1 241 144	-1 554 740	-233 943	1 320 797	-85,0 %
Sairaanhoitopiirit yhteensä	-835 876	-1 209 640	0	1 209 640	-100,0 %
Erytishuoltopiirit yhteensä	-3 628	-11 518	0	11 518	-100,0 %
Maakuntien liitot yhteensä	-8 158	606	-49	-656	108,1 %
Koulutuskuntayhtymät yhteensä	-111 818	-77 428	-72 447	4 981	-6,4 %
Muut	-281 664	-256 761	-161 447	95 314	-37,1 %

Taulukko 10. Lainakanta kuntayhtymätyypeittäin 2021–2023, 1 000 euroa

Lainat, 1000 €	TP2021	TP2022	TP2023	Muutos	Muutos, %
Kuntayhtymät yht.	6 164 766	7 174 204	2 227 374	-4 946 830	-69,0 %
Sairaanhoitopiirit yhteensä	3 919 594	4 866 615	0	-4 866 615	-100,0 %
Erytishuoltopiirit yhteensä	95 762	96 293	0	-96 293	-100,0 %
Maakuntien liitot yhteensä	288	240	192	-48	-20,0 %
Koulutuskuntayhtymät yhteensä	136 877	150 682	149 974	-708	-0,5 %
Muut	2 012 246	2 060 374	2 077 208	16 834	0,8 %

Kuntalain mukaan alijäämän kattamisvelvollisuutta sovelletaan kuntien lisäksi myös kuntayhtymiin, jonka mukaan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen

vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Mikäli alijäämää ei ole saatu katetuksi määräajassa, valtiovarainministeriö voi käynnistää kuntalain 119 §:n mukaisen arviointimenettelyn.

Vuoden 2023 tilinpäätöstietojen mukaan tällaisia kuntayhtymiä olisi kolme. Näistä kahdella tilanne oli vastaava jo vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätösten perusteella ja ne ovat jo laatineet suunnitelmat varsin pienen kertyneen alijäämän kattamiseksi. Lisäksi yhdellä toimintansa lopettaneella kuntayhtymällä oli kattamatonta alijäämää. Arviointimenettelyjä ei tulla kuntayhtymien osalta käynnistämään.